

"לבנינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רח"י הרב ברוך ויזר שליט"א - חלק של

"כִּי אֶלֶיךָ נִפְשֵׁי תֵעָרֹג"

שיחות בענייני תפילה (ב)

בעקבות שאלה זו בדקתי וחשבתי, וברצוני להציע לציבור המעוניין לעלות במעלות התפילה דרך מעשית בלימוד. ניתן ללמוד את ספרי הראשונים העוסקים בכך, כספר העיקרים, וספרי אחרונים, כנפש החיים בשער ב', ועוד כהנה וכהנה. ברצוני להציע לציבור, כמופיע בלוח המודעות, ללמוד את הספר המצוין של מורינו הרב דרוקמן שליט"א, "צמאה נפשי", הכתוב בשפת ימינו ועוסק בשאלות המהותיות של התפילה.

"מתרפקת על
דודה"

הרב זצ"ל, במבוא
לביאורו לתפילה

"עולת ראייה", מגדיר את מהותה של התפילה:² "אין התפילה באה כתיקונה", אין הבנת התפילה האמיתית נובעת "כי אם מתוך המחשבה" – מתוך ההבנה – "שבאמת הנשמה תמיד מתפללת. הלוא היא – הנשמה – עפה ומתרפקת על דודה – על רבש"ע – בלא שום הפסק כלל. אלא שבשעת התפלה המעשית", כשמתפללים בפועל ואומרים את המילים, "הרי התפילה הנשמית התדירית היא מתגלה בפועל", יוצאת מן הפוטנציאל הרוחני

"הפון לקראת אלקיך ישראל"

בשבוע שעבר התחלנו לעסוק בנושא התפילה. עסקנו בקושי להתפלל, קושי עתיק הנמשך עד לדורנו. בדורנו, בו קיימת גם חוצפא דעקבתא דמשיחא, ייתכנו אף מצבים בהם אנשים אפילו אינם מתפללים.

לאחר השיחה ניגשו אלי מספר בחורים, גם מבני הארץ וגם מבני חו"ל, וביקשו ממני המלצות ללימוד בנושא זה. בשבוע שעבר דיברנו על כך שאחד מחידושיו הגדולים של מרן הרב זצ"ל הוא שבקשה כעין זו

נובעת ממקום גבוה, כמבואר במאמר "הדור". דורנו שונה מקודמיו. בדור זה ישנן נשמות גדולות, המבקשות דברים עליונים. לעיתים בעלי נשמות גדולות אינם יודעים היכן לחפש, והם מחפשים בהודו או במקומות אחרים. אלו הן נשמות גדולות החפצות בתשובות גדולות, המבקשות דברים גדולים! כיון שכן, יש לתת להן תשובות גדולות, מפני שתשובות קטנות לא תספקנה אותן. בעבר היו משיבים: 'ככה זה' וכדומה, וכתוצאה מכך קיום המצוות נעשה כ'מצות אנשים מלמדה'¹. דבר זה צריך תיקון, ועל כן עלינו ללמוד את ענייני התפילה.

כונה ומחשבה, ובכ"ז יודע שהם מצות ה'. אבל הם לא יעשו מפני שצום ה' כלל רק מפני שכן צוום הוריהם ואבותיהם, וגם זאת מבלי דעת איזה טעם להמצוה רק מצד הלימוד וההרגל".² פרק א, אות ב

¹ על פי ישעיהו, פרק כט, פסוק יג; עיין מלבי"ם, שם: "כי יש יעשה המצות רק מצד שכן הורגל מנעוריו והונהג עליהם, מבלי

”וְהִתְעַנַּג עַל ה'“

אמנם, זוהי אינה אמיתותה של התפילה, זהו אינו עומקה של התפילה. דוד המלך אומר בתהילים¹⁰:
”בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אֲמוֹנָה. וְהִתְעַנַּג עַל ה' וַיִּתֵּן לָךְ מִשְׁאֵלֹת לְבָבְךָ“. כלומר: ”בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב“ ובקש מה' ”וַיִּתֵּן לָךְ מִשְׁאֵלֹת לְבָבְךָ“. הרי ה' הוא 'הכתובת', הוא הנותן.

מהי כוונת הפסוק במילים: ”וְהִתְעַנַּג עַל ה'“? התשובה לכך מאוד יסודית ובה טמון עניין התפילה. זוהי הנקודה שנשמותיו הגדולות של הדור מחפשות. כיום הנשמות הגדולות המצויות בדור זה מחפשות עונג. הנשמות כיום אינן מסתפקות באמירת מילים ללא תוכן ומשמעות, כיום חפצים להרגיש עונג או הרגשות אחרות. זהו פשר העניין שכשנפתחים מעינות הרגש – למשל: כששרים ניגוני קרליבך בקבלת השבת – כולם מרגישים, שמחים ומתרוממים.

”קִרְבַּת אֱלֹקִים יִחְפְּצוּן“

ברצוני להסביר יותר את דברי. התפילה אינה רק אמצעי לקבל את מבוקשינו. התפילה היא המטרה! כבר בתיאור ראשית הבריאה מלמדת אותנו התורה¹¹: ”וְכָל שֵׁיחַ הַשְּׂדֵה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשְּׂדֵה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹקִים עַל הָאָרֶץ“, משום מה? – ”וְאָדָם אֵין לְעֵבֵד אֶת הָאֱדָמָה“. מסביר רש"י שהקב"ה לא רצה למלא את חיסרון זה שבעולם על ידי המטרת גשם, מפני שהמתין עד ליום השיש בו ייברא האדם, שיבין שיש צורך גשם ויבקש זאת מהקב"ה¹². על ידי כך יפתח הקשר בין האנושות לבין הבורא. אנו מעוניינים להיות קשורים לריבון העולם, שלא כפילוסופים שאמרו ”עֲזַב ה' אֶת הָאָרֶץ“¹³. גם התורה רוצה שנהיה מחוברים לקב"ה, זה דבר

שלה אל צד מעשי, כלומר: אל הדיבור, שבו גלומה מהות האדם³.

”חַנְּנוּ וְעֲנֵנוּ וְשִׁמְעוּ תַפְלִתֵנוּ“

ברצוני להסביר את הדברים בצורה פשוטה, אך גדולה ועמוקה. בשבוע שעבר ביארנו שמהות התפילה היא תחנונים, כדברי המשנה⁴: ”העושה תפילתו קבע – אין תפילתו תחנונים“. כך גם פוסקים למעשה הרמב"ם⁵ וה'שלחן ערוך'⁶.

ננסה לתרגם את המונח 'תחנונים' למושגינו. 'תחנונים' פירושו – להתחנן ולבקש כרש, בבחינת⁷: ”תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר רֶשׁ“. העני עומד בפתח ומפציר שייטנו לו את מבוקשו.

מהגדרה זו עולה לכאורה שכל עניינה של התפילה הוא שהיא האמצעי לקבל את מבוקשינו, היינו את החסר לנו. הרי ודאי חסר משהו לכל אחד מאיתנו, כל המציאות נבראה עם חסרונות ולכל אחד יש את הניסיונות המיוחדים לו. התפילה היא הדרך לבקש על כך. אנו יודעים שריבוננו של עולם הוא 'בעל הבית', ומתוך כך אנו מבקשים: תן לנו רפואה, תן לנו גאולה ועוד, כל אחד לפי עניינו⁸. זהו דבר נפלא להיות במדרגה זו ולדבר עם הקב"ה מתוך הרגשה ממשית שמבקשים ממנו. לעניות דעתי, רבים אינם במדרגה זו ואומרים את המילים רק מפני שצריכים להתפלל, ובאמת תפילה שכזו הינה רק כעין "צפצוף הזורזר"⁹.

³ עיין בראשית, פרק ב, פסוק ז: ”וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה“ – ”אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודבור“ (רש"י).

⁴ ברכות, פרק ד, משנה ד

⁵ משנה תורה, אהבה, הלכות תפילה, פרק ד, הלכה טז

⁶ אורח חיים, סימן צח, סעיף ג

⁷ משלי, פרק יח, פסוק כג

⁸ עיין נתיבות עולם, נתיב העבודה, פרק ג: ”שכל עניין התפילה שהוא מתפלל אל ה' יתברך לפי שהוא צריך אל ה' יתברך נתלה בו יתברך ואין לו קיום בעצמו... ולכן מתפלל אליו על כל צרכו“.

⁹ עיין הכוזרי, מאמר ג, אות ה: ”ויהיה הלשון מסכים עם המחשבה לא יוסיף עליו, ולא יבטא בתפילתו על דרך המנהג והטבע כמו הזורזר והבבגא אלא עם כל מילה – מחשבה וכונה בה“.

¹⁰ פרק לו, פסוקים ג-ד

¹¹ בראשית פרק ב. פסוק ה

¹² עיין חולין, דף סף עמוד ב: ”רב אסי רמי, כתיב: 'ותוצא הארץ דשא' בתלת בשבתא, וכתיב: 'וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ' במעלי שבתא! מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע, עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו; ללמדך: שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים“.

¹³ יחזקאל, פרק ט, פסוק ט

התפילה היא היכולת ליצור קשר עם ריבוננו של עולם.²⁰

”נִפְשֵׁי בְּאֶרֶץ עֵיפָה לָךְ”

ברצוני להעמיק עוד מעט יותר. על מנת שהעולם הזה יתקיים ויתפתח עלינו להיות בעלי כוחות חיים. עלינו להיות קצת בעלי 'גאוה', צריך שתהיה לנו אמונה בכוחותינו, כדי שנוכל לפעול בעולם – זה בצבא, זה בתורה, זה בחינוך וזה במדע. האדם מטבעו אינו אוהב להיות קבצן, לא נעים לו להיעזר באחרים.

אמנם, לא כך הם הדברים במישור שבינינו לבין ריבוננו של עולם. הנשמה, אומר ה'מסילת ישרים'²¹, קשורה לקב"ה, היא בת מלך, היא גדולה מהמלאכים. בספר ה'תניא'²² אומר האדמו"ר הזקן שהנשמה היא חלק אלוך ממעל. הוא מביא את דברי הזוהר הקדוש על הפסוק²³: ”וַיִּפֶחַ בְּאִפֵּי נְשָׁמַת תַּיִם” – ”מֵאֵן דִּנְפַח מֵתוּכִיָּה נִפַח”. מסביר בעל ה'תניא': ”פירוש: מתוכיותו ומפנימיותו”, כביכול רבש"ע שוכן בתוכנו. על כן, אומר הרב קוק: הנשמה ”עפה, מתרפקת על דודה בלא שום הפסק”, כמו מגנט. הנשמה, בת המלך, שואפת לקרבת ה'. מה לה ולתענוגי עולם הזה? אמנם, היא שוכנת בגוף, החושק בתענוגות עולם הזה. התפילה היא הביטוי הנפלא של התפילה הנשמית, של כיסופי הנשמה ליוצרה.

כל כך נפלא! חז"ל אומרים¹⁴ שהסיבה לעקרותן של האימהות היא שהקב"ה רצה שהן תתפללנה על כך. אומר רבנו בחיי ב'כד הקמח'¹⁵: ”כי אין העקרות עיקר הסיבה אלא התפילה, ולא בא העקרות אלא בשביל שתבוא התפילה”. תכלית הדברים היא להביאנו להתפלל¹⁶.

הגמרא ביומא מלמדת דבר מופלא מאוד. הקב"ה נעתר לבקשת בני ישראל ונהג עימם בהנהגה נפלאה וניסית¹⁷: ”הֲנִנִּי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם”. הלוא כולנו היינו שמחים לקבל פרנסה ישירה מהשמיים. אולם, הגמרא מספרת¹⁸ ששאלו תלמידי רבי שמעון בר יוחאי את רבם מדוע היה על הקב"ה להמטיר מן מידי יום ולא הסתפק בהמטרתו פעם בשנה? רבי שמעון השיב להם במשל לאב החפץ בקשר עם בנו. רבנו בחיי מוסיף על כך ב'כד הקמח' ביטוי חריף¹⁹: ”ומן הטעם הזה היה המן יורד לישראל דבר יום ביומו, לא לחודש אחד ולא לשנים, כדי שימצאו עצמן חסרי מזון ויישאו עיניהם תמיד לאביהם שבשמים”. בערב, כאשר נגמרה פיתם, היה עליהם להתפלל לקב"ה שייתן להם את ארוחתם, מתוך ביטחון שאכן כך יעשה.

¹⁴ יומא, דף סד, עמוד א: ”אמר רבי יצחק: מפני מה היו אבותינו עקורים? מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים”.

¹⁵ ערך תפילה

¹⁶ עיין מאורות הראי"ה - ענייני תפילה, פרק ד, אות ה: ”שהרי ענין התפילה היא שפיכות הנפש לפני השי"ת, וזהו עיקר תכלית התפילה, והקב"ה מסבב סיבובים שיזכה האדם לשפך נפשו לפניו, והוא עיקר התכלית”.

¹⁷ שמות, פרק טז, פסוק ד

¹⁸ יומא, דף עו, עמוד א: ”שאלו תלמידי את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל - מי שיש לו ארבעה וחמישה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב. נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים”.

¹⁹ ערך ביטחון

²⁰ עיין נפש החיים, שער ב, פרק טו: ”בענין התפילה שעיקרה שפיכת הנפש לדבקה לו יתב' בכל תיבה”.

²¹ פרק א: ”שאם תכלית בריאת האדם היה לצורך העולם הזה, לא היה צריך מפני זה שתנופח בו נשמה כל כך חשובה ועליונה שתהיה גדולה יותר מן המלאכים עצמם, כל שכן שהיא אינה מוצאה שום נחת רוח בכל עינוגי זה העולם. והוא מה שלמדונו וזכרונו לברכה במדרש קהלת, זו לשונם (קהלת רבה ו): יוגם הנפש לא תמלא' - משל למה הדבר דומה? לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם, אינם חשובים לה כלום, שהיא בת מלך - כך הנפש, אילו הבאת לה כל מעדני עולם, אינם כלום לה, למה שהיא מן העליונים”.

²² פרק ב: ”ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש, כמ"ש: ויפח באפיו נשמת חיים, ואתה נפחת ב', וכמ"ש בזהר: מֵאֵן דִּנְפַח מֵתוּכִיָּה נִפַח' - פירוש מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפחתו בכח”.

²³ בראשית, פרק ב, פסוק ז

התחדש לי פשט נפלא – לעונג זה התכוון דוד המלך באומרו: "וְהִתְעַנַּג עַל ה' וַיִּתֵּן לָךְ מִשְׁאֵלֶת לְבָדָךְ", בקש, התענג על ה'²⁴. התחנן אליו כילד המבקש מאביו, ואביו מייחל לבקשתו²⁵. על אף שריבונו של עולם אינו זקוק לתפילותינו, הוא חפץ בטובתנו, והיא שיתברר ויתאמת אצלנו שהאדם נברא להתענג על ה'²⁶. כל העולם הזה הוא אחיזת עיניים גדולה ותכליתו היא שבמשך הזמן הקצוב לחיינו נתרפק על מקורנו, עד שנשוב אליו בבוא העת. הנשמה היא המניעה אותנו, ולפיכך מטרת החסרונות שריבונו של עולם טָבַע בבריאה היא שנגיע אל הטוב שברצונו להטיב לנו, והוא האפשרות להתקשר אליו.

המתחנן באמת לפני הקב"ה ירגיש שהקב"ה איתנו. הוא ירגיש בחוש גמור שיש ב'צד השני של הקו' מי שקשוב ועונה²⁷. לשם כך צריך לבקש ולבטל את הגאווה הטבועה בנו: "וְהִתְעַנַּג עַל ה' וַיִּתֵּן לָךְ מִשְׁאֵלֶת לְבָדָךְ".

24 עיין מסילת ישרים, פרק יט: "ענין האהבה הוא - שיהיה האדם חושק ומתאוה ממש אל קרבתו יתברך ורודף אחר קדושתו, כאשר ירדוף איש אחר הנחמד ממנו חמדה עזה, עד שיהיה לו הזכרת שמו יתברך ודבור בתהלותיו והעסק בדברי תורתו ואלהותו יתברך, שעשוע ועונג ממש כמי שאוהב את אשת נעוריו או בנו יחידו אהבה חזקה, אשר אפילו הדיבור בה יהיה לו לנחת ותענוג".

25 אבן עזרא, שם: "שתבקש צרכיך כשכיר יקווה פעלו".
26 עיין עין איה, ברכות, חלק א, פרק ה, אות עא: "צריך שיבין כל מתפלל שהתפילה היא חוק נפלא שחוק הקב"ה בעולמו להשלמת יצוריו בכל דרכי השלימות, לתכלית השלמתם המוסרית ביחוד הנצמחת ממנה, ואינה בגדר ענין מוטבע בחוקו ית' חלילה לו".

27 עיין מסילת ישרים, פרק יט: "מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאווה הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו".